

POSTTIDNING

Namn

Dette kom til F&L

Sven A Lundehäll

Bua 6186, Dr Resmarksv.

Gatuadress

Isolert vitt u. oplysninger

440 80 ELLÖS

Postnr och ort

interessante nok. 19/8-91 B.

VID ADRESSÄNDRING: KLIPP UR REMSAN MED BÅDE NYA OCH GAMLA ADRESSEN OCH SÄND IN ÄNDRINGEN TILL
FÖRBUNDET SVENSKA FINLANDSFRIVILLIGAS TIDNING, BOX 4043, 181 04 LIDINGÖ

100596

DE NORGEFRIVILLIGAS HISTORIA

Också de frivilliga i Norge 1940 har nu fått sin historia nedtecknad. Det är fil.dr Göran Andolf som i en väldokumenterad uppsats på 58 sid ingående i URLADDNING, den andra delen av en serie böcker om andra världskriget, skrivit om DEN SVENSKA FRIVILLIGINSATSEN I NORGE 1940. Det har inte varit lätt att med det splittrade och bräckliga underlag som står till förfogande skriva denna historia. Det är därför mycket tillfredsställande att just Göran Andolf, författaren till det centrala kapitlet om Vinterkriget i Finlandsfrivilligas historia, tagit sig an uppgiften. Som sammanfattning av uppsatsen får man fram följande bild:

Förutsättningarna för denna frivilligrörelse var knappast goda. Regeringen, som utsattes för starka tyska påtryckningar, förbjöd i en av chefen för armén utsänd hemlig order redan den 11/4 försvarets fast anställda och inkallade värnpliktiga att gå ut som frivilliga. Några frivilligbyråer fick inte inrättas. Den norska legationen, som i efterhand kritiserats för passivitet, försvarade sig med att de saknade såväl direktiv som pengar för frivilligsaken. Det fanns därför ingen sammanhållande organisation bakom de Norgefrivilliga. De kom till Norge på olika vägar, det skedde ingen registrering och skrevs inga kontrakt. Detta gjorde att de frivilliga kunde komma och gå som de ville. De kom över gränsen i små grupper som sedan förenades med olika norska förband. De flesta av dem hade tidigare varit frivilliga i Finland. I brist på sammanhållande organisation togs initiativ av enskilda. En sådan initiativtagare var kaptenen Gösta Benckert, som lyckades samla ett kompani. Andra som samlade finlandsfrivilliga kamrater för en insats i Norge var löjtnanten Jan Bertil Fastman och sergeanten Tage Holmquist.

Svenska frivilliginsatser under strid omnämns omkr 15 april i trakten av Kongsvinger, 30 april i Os väster om Röros, 10 maj i Mo i Rana och 14 maj i Narvik.

Benckerts kompani hade sin upprinnelse i Gösta Benckerts pluton i Bouvengs kompani i Frivilligkårens II. grupp. Pluton bestod av fler norrmän än svenskar. Benckert lyckades i samband med hemfärden från Finland samla en grupp på 150 man, huvudsak-

ligen norrmän samt ett tjugotal svenskar. De anlände till Kongsvinger 14 april och deltog i striderna där. Sedan Kongsvinger och även Elverum uppgivits skickades huvuddelen av styrkan hem och Benckert övergick med 20 man utvalt folk till fria kriget under förflyttning norrut. 3 juni kom man i strid öster om Röros och i mitten av juni nådde man Stjørdal norr om Trondhjem ooh där upplöstes kompaniet. Man hade då under två månader förflyttat sig genom ockuperat område 886 km, varav 473 km till fots.

I striderna kring Kongsvinger 14—15 april deltog utöver Benckerts kompani på olika platser och i olika norska enheter mindre grupper svenska frivilliga. Efter striderna återvände en del av de frivilliga till Sverige under det att andra deltog i gerillakrig i Østerdalen. Några evakuerades 30 april tillsammans med den brittiska styrkan från Åndalsnäs. Ett par av dessa frivilliga kom senare till Narvik och deltog i striderna där.

En styrka på omkr 30 man samlad kring f d finlandsfrivillige sergeanten Tage Holmquist kom över gränsen vid Fjällnäs i Härjedalen och fick där som ledare en norsk löjtnant. De deltog 30 april i strider vid Os väster om Röros. En stupade och två sårades. Den 5 maj återvände styrkan till Sverige.

En grupp frivilliga begav sig 9 maj från Östersund över Tärna till Mo i Rana, där de deltog i en strid som efter ett tyskt anfall med 700—800 man slutade med att truppen, som saknade befäl, kastade vapnen och flydde i panik.

I flera sammanhang omnämns Kurt Björkman som en något tvivelaktig initiativtagare. Han var f d menig i Frivilligkårens luftvärnskompani utan att tidigare ha gjort någon militärtjänst. I samband med engagemanger för frivilliga till Norge utgav han sig för att vara kapten och hade kontakter med norska legationen i Stockholm, med stortingspresidenten Hambro och Haerens överkommando. I en norsk krigshistoria sägs att han hade en viss inverkan på det som hände i Trysil men att mycket som sägs om honom var rykten. Frivilliga som träffat på honom betecknar honom som "en alla tiders största bluff" och att understundom "hans mentala tillstånd var betänkligt".

I Narvik ingick under huvuddelen av maj och början av juni några svenskar i den norska styrkan där. I strider 14 maj stupade en av dem.

Det går inte att ange något exakt sammanlagt antal svenska Norgefrivilliga. Andolf uppskattar antalet till några hundra och har en bilaga på Norgefrivilliga, kända till namnet, som upptar 115 st. Av dessa stupade sex ooh sårades fem under striderna i Norge. De stupade var:

Engström (von Engeström) Georg William 27.9.86, (SFK 1249 menig grupp I am komp) stupade vid Os 25.40.

Jacobson Anders Thorvald 9.7.18, skogs- och jordbruksarbetare, Borlänge (SFK 4345 menig grp II depåskh), stupade 17.5.40 kl 22.00 söder om Mo i Rana.

Lindström Karl A E 15.12.93, Göteborg (Svenska brigaden 1918), stupade vid Lerbekkenget skola i Ytre Rendal 15.40.

Nilsson Helge (sannolikt SFK), stupad vid Sörmaden 18.4.40.

Påhlsson Pål Montgomery 6.10.14, brukstjänsteman Rottneros (SFK 677 översergeant grupp I jägarkomp), stupade 14.5.40 på Naeverfjell. Krigsmedaljen post mortem.

Schuman Sven Alvar Reinhold 12.9.20, sjöman, Skeppröd Sövdeborg Sjöbo (SFK 4727 menig 3 depåkomp) stupad vid Sander i Sör-Odal 15.4.40.

Andolf slutar sin uppsats med att peka på till denna frivilligrörelse knutna ideologiska och emotionella faktorer och säger: "I detta sammanhang blev de frivilligas insats av betydelse trots att de var få. Deras mod ooh offervilja kunde framstå som ett föredöme i den fortsatta kampen. De var bland de första som tog upp striden och de var de sista som gav kampen förlorad".

S C

"Förb. Sv. Finlandsfrivilligas Tidning", nr 2-91. Box 4043, 18104 LIDINGÖ.

Denna tidning är slutredigerad 6 juni. Manus till nästa nummer skall vara redaktören tillhanda senast 5 sept.

FÖR BOKHYLLAN

Historik om maktkampen om och kring Östersjön

För den historiskt intresserade finns sedan förra senhösten på bokhandelsdiskarna och i biblioteken ett bokverk, som kan betecknas som något av ett "måste" att ta del av. Liksom för yngre generationer, vilka genom senare tiders bristfälliga undervisning i skolorna i ämnet historia, kan vilja inhämta vetande.

"I Sverige under 2:a världskriget" heter en för några år sedan utkommen bok om hur detta upplevdes av vårt folk. Den betraktas med all rätt som ett standardverk i sitt slag. Författare är **Hans Dahlberg**, på sin tid känd utrikespolitisk kommentator i TV, tidigare lärare i säkerhetspolitik och information vid Försvarshögskolan, därefter informationschef vid försvarsstaben, numera författare och översättare.

Hans nya bok är betitlad **Östersjön — kampen om ett hav 862 — 1990 (Legenda förlag)**. Cirkapriser i bokhandeln är relativt sett högt — 343:—, (Böcker är dyra i dag). Bokens 246 sidor innehåller emellertid så mycket att den mer än väl motiverar studium, varje krona värt.

Östersjöområdet betraktades under några decennier efter andra världskrigets slut som något av ett "lugnt hörn i Europa". I samband med de senaste årens dramatiska omvälvningar i Sovjetunionen och dennas satellitstater har läget drastiskt ändrats. Den tidigare gängse uppfattningen om Centraleuropa som huvudskådeplats vid en konfrontation mellan Sovjetunionen och de Natoanslutna nationerna är, enligt många bedömare, ej akruell. Men, anser expertisen, har detta av olika skäl bl.a. medfört ett ökat intresse för, i ett eventuellt framtida spänningsläge, den s.k. Nordflanken, d.v.s. den nordeuropeiska rājongen med Östersjön och dess randstater i centrum.

Det är mot den bakgrunden vi i Sverige observerar den sedan länge pågående underrättelseverksamheten inomskärs utmed våra kuster från Bohuslän till Norrbotten, liksom de från öst kommande TIR-lastbilarna m.m.

Dahlberg tar i sin bok, från olika aspekter, upp dessa aktuella problemkomplex i analytisk form. Ej minst med tanke på hans yrkesmässiga bakgrund är hans värderingar beaktansvärda.

Tyngdpunkten i boken ligger dock ej så mycket i dagsaktuell historia. Förf. lämnar skickligt — om än ej i kronologisk form — en redovisning av utvecklingen i Östersjölandernas historia alltifrån 800-talet fram till vår tid.

Tala om dynamik i framställningen!

Skildringen omspannar koncentrerat, men ofta med inslag av fängslande detaljer, alla genom decennierna förekomna motsättningar mellan berörda nationer; Sverige, Danmark, Finland, Ryssland, Polen, tyska delstater och de baltiska områdena, dessa i sinom tid självständiga stater. Handelns vägar från vår vikingatid genom Ryssland till Bysans, Hansans handelsväde under medeltiden, alla de otaliga krigen om, kring och hur genom århundradena mellan alla dessa maktlystna intressenter belyses från olika utgångspunkter.

Förf. tar ingående upp Rysslands dramatiska utveckling som nationalstat från långt tillbaka i det förflutna fram till dagens politiskt och ekonomiskt kaotiska Sovjetunionen. Mycket läsvärda och informativa är också särskilda kapitel om Finland och de under blott 20-talet är självständiga baltiska staterna.

Boken inrymmer ett stort antal mycket väl utvalda och representativa illustrationer, försedda med utförligt kompletterande bildtexter.

Det här är en bok man inte läser på blott några timmar. Den är så fylld av fängslande näst intill encyklopediskt vetande, att den kräver sin tid att avnjuta. Den har mötts med stor respekt av sakkunskapen och har — vilket jag erfarit — bl.a. inköpts ofta som present vid olika slag av högtidlighetsuppvaktningar.

Till sist — språket är föredömligt elegant och välvärdat. Ledigt och samtidigt mycket strängent.

Valdemar Wilcke

Från Fortsättningskrigets Fjärrkarelen

Den senaste i Sverige tillgängliga svenskspråkiga minnesskildringen från Fortsättningskriget är **På Fjärrkarelen** kullar, skriven av en i Sverige bosatt finländsk krigsveteran, **Åke Boman**.

Boken börjar med 19-åringens ankomst i december 1942 till Svirfronten och svenskspråkiga IR 24. När detta upplöstes vintern 1944 kvarblev i 8. divisionen en bataljon, den s.k. Avdelta bataljonen under befäl av major Börje Backström, i sinom tid generalmajor. I denna ingick unge Boman som menig soldat fram till krigsslutet.

Han har nu skrivit ner sina krigsminnen i mycket personlig och detaljerad form. Uppenbarligen förde han flitigt anteckningar, vartill han ofta skrev brev hem vilka kan ha bevarats och gjort nytta nu som källmaterial och minnestöd. Härigenom har han kunnat namnge ett stort antal individer i omgivningen, från "hög till låg" och vad de gemensamt fick uppleva och utstå i olika situationer och även under front-åren.

Detta förhöjer autenciteten och bidrar till att skildringen ter sig så äkta och omedelbar. Ställningskriget upplevde han som förhållandevis enahanda och stillsamt — om man nu kan bedöma tjänst näst intill oavbrutet i främsta linjen som sådant . . .

Annat blev det då ryssarna inledde storoffensen i juni 1944. Hans bataljon blev under försvarsstriderna utsatt för svåra påfrestningar och höga förluster. Förf. har utomordentligt väl levandegjort detta krigsskede från dag till dag.

Den lilla boken är sympatiskt anspråkslöst skriven. Framställningen är lugn och balanserad. Från början ibland litet rädd och osäker utvecklades den unge rekryten till en med åren säker och stridskunnig soldat.

Det är en bok man gärna rekommenderar. Den finns ej i bokhandeln men kan rekvireras antingen postlöst till **Åke Boman, Råmsvägen 6, 680 96 Lesjöfors. Tel. 0590-306 57, alt. 0590-510 45 (sommarbost.)** Priset är endast 100:— plus porto.

I ett kort förord uttrycker förf. ett tack till generalmajor Börje Backström "för alla värdefulla upplysningar jag erhållit av honom".

Valdemar Wilcke

Givakt! Fru Minister . . .

är den slående titeln på en liten bok om **Elisabeth Rehn**, världens första demokratiskt valda kvinnliga försvarsminister (**Schildts förlag, Helsingfors**). Rappt och elegant skildrar Staffan

Bruun, journalist på Hufvudstadsbladet, fru Rehns väg från "dum blondin" och "utrikespolitisk äventyrare" (som avundsjuka belackare kallat henne) till minister och aktad politiker långt över partigränserna.

Föräldrahemmet var fosterländskt och fadern, kommunalläkare Carlberg, tog på skolloven sina tre döttrar runt hela deras land i bil, en erfarenhet och kunskap som framdeles gav den yngsta, Elisabeth, god utdelning i det politiska livet. Mot slutet av fortsättningskriget blev hon ung-lotta, en av de allra yngsta, och efter avslutad skolgång följde universitetsstudier i Helsingfors.

Efter giftermål 1955 med en natur- och idrottsintresserad affärsman, Ove Rehn, kom hon via lagledarskap i Grankulla IFK, ordförande i Hem och skola och verksamhet som förbindelselärare inom yrkesvägledningen in i kommunalpolitiken. Snart nog fick Svenska folkpartiet ögonen på henne, och efter några år blev hon invald i riksdagen. Fyra barn har hon också hunnit få.

Boken ger en både inträngande och i flera avseenden överraskande bild av speler bakom kulisserna i de finska riksdagspartierna, där dock Elisabeth Rehns omvittnade kunskaper och förmåga inom olika områden småningom gav full utdelning. En hel del resor ute i världen, inte minst i de asiatiska och afrikanska utvecklingsländerna, har gjort att bistandsfrågor kommit att ligga henne varmt om hjärtat. Hade Finland haft ett bistandsdepartement, skulle nog Elisabeth Rehn föredragit ministerposten där.

A.U.

Karl Erik Winlöfs ålder

Förmodligen har fler än Bertil Sylwan i Falun fäst sig vid min uppgift i artikeln i förra numret att Karl Erik Winlöf vid sin död var 46 år. Jag hade hämtat uppgiften ur bästa källa, nämligen Finlandskommitténs verksamhet och de frivilliga svenska förbanden i Finland 1939—1940. Redogörelse utgiven av styrelsen för Föreningen Finlandskommittén, Stockholm 1941 s 83, där Winlöf uppges vara född 30.10.1931.

Men jag borde ha anat oråd. 46 år är väl mycket för en jägare och Winlöf beskrivs ju i likbesiktningssprotokollet som 20—25 år. I Frivilligboken s 494 sägs att han var född den 30 oktober 1913, vilket antagligen inte heller är korrekt. På hans anmälningskort till Frivilligkåren (KrA, Finlandskommittén vol 114) och på hans gravsten på Sundsvalls kyrkogård står det nämligen 13.10.1913. Vid sin död var han således 26 år.

En annan deltagare i patrullen var emellertid över 40 år. Ragnar Emanuel Naess uppgav när han anmälde sig till Frivilligkåren att han var född 20.4.1903 och även att han deltagit i frihetskriget 1918 och fått tapperhetsmedalj då (KrA, Finlandskommittén vol 174). Detta skulle alltså ha skett innan han fyllt femton, vilket förefaller svårt att tro. Men han finns även i Svenska brigadens rätligen oordnade papper (KrA, Svenska Brigaden serie D Rullor och personförteckningar vol 14) och där löstes problemet. Han angav där sin födelsedag till 20.4.1899, vilket verkar mer troligt. Att han uppgav fel ålder hade kanske sina skäl. Han hade en ganska krigig bakgrund och det finns kanske anledning att återkomma till saken.

Göran Andolf

Förbundets höstmöte

planeras till fredagen 29 november 1991, som vanligt på Karlberg. Vi återkommer med närmare uppgifter i nästa nummer.